

ZÁKLADY PRÁCE S FOTOAPARÁTEM (DSLR)

Řada lidí se domnívá, že svět je takový jaký ho vidí a že úkolem fotografie tedy není nic jiného, než svět věrně zachytit a tím se shodovat s viděním. To je ale pohled věru velmi zjednodušený.

„Ani všechna technika na světě neodčiní neschopnost všímat si.“
Elliott Erwitt

LIDSKÉ VIDĚNÍ

Prostorově

- Zóna pozornosti
- Neostrá zóna
- Periferní vnímání
- Dynamické ostření
- Stereoskopické
- Vnímání změn

Rozsah jasů – dynamická adaptace

Vnímané spektrum – vyvážení bílé provádí mozek automaticky

ZÁKLADNÍ ROZDĚLENÍ FOTOAPARÁTŮ

Podle citlivé vrstvy

- Deskové – citlivá vrstva na skleněné desce
- Filmové – celuloidový film
- Instantní film – samovyvolávací film (Polaroid)
- Digitální – CCD nebo CMOS snímače

Podle konstrukce

- Dírková komora
- Desková kamera
- Sklopný fotoaparát
- Okamžitý fotoaparát
- Dálkoměrný fotoaparát
- Hledáčkový fotoaparát
- Systémový fotoaparát – zrcadlovky malého nebo středního formátu.
- Jednooká zrcadlovka (SLR) – pravá a nepravá
- Dvouoká zrcadlovka (TLR)

Speciální

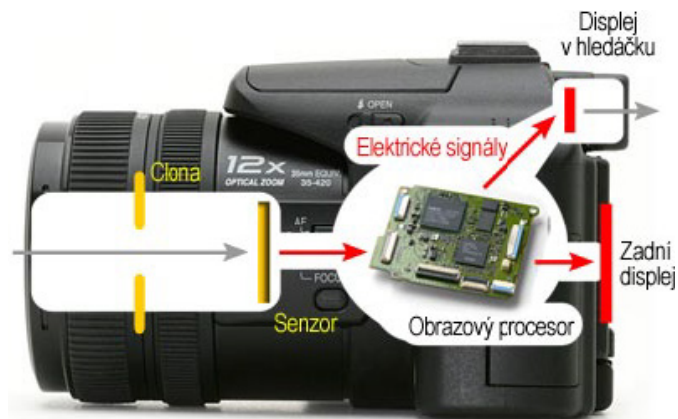
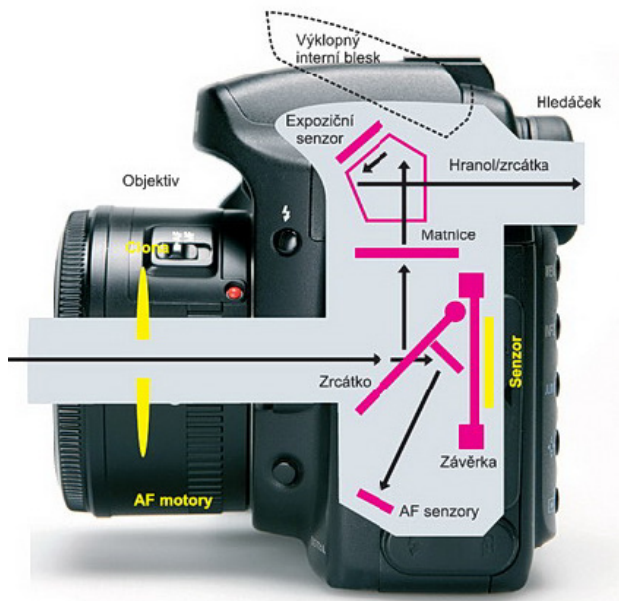
- Fotogrammetrická kamera
- Panoramatický fotoaparát

HLAVNÍ VÝHODY DSLR PŘED KOMPAKTEM

- Kvalita obrazu – většinou větší čip, tzn.
  - menší šum a vyšší použitelná citlivost
  - menší hloubka ostrosti
- Větší rychlost a pohotovost použití
- Univerzálnost (výměnné objektivy, externí blesk, více příslušenství, ...)

KONSTRUKCE JEDNOOKÉ ZRCADLOVKY A KOMPAKTNÍHO FOTOAPARÁTU

POHLED NA ZRCADLOVKU – CO A PROČ NASTAVIT

P: Plně automatický režim – přístroj sám zvolí optimální poměr clonového čísla a expoziční doby, a zaostří. Vám zbývá jen zaměřit na fotografovaný objekt a stisknout spoušť.

S (Tv): Poloautomatický režim s prioritou času

– podle podmínek nastavíte hodnotu expoziční doby (např. při fotografování pohybujících se předmětů, osob, zvířat apod. zvolit co možná nejkratší dobu) a přístroj po vyhodnocení světelných podmínek propočte a nastaví odpovídající zaclonění objektivu.

A (AV): Poloautomatický režim s prioritou clony – obdobně jako v předchozím případě nastavíte hodnotu clony např. podle vlastních požadavků na hloubku ostrosti a přístroj k této hodnotě nastaví odpovídající hodnotu expoziční doby.

M: Manuální režim. Automatika přístroje je vypnutá a vy musíte ručně nastavit všechny potřebné hodnoty (tento režim vyžaduje jisté zkušenosti a praxi).

DĚLENÍ OBJEKTIVŮ PODLE TYPU

Objektivy s pevnou ohniskovou vzdáleností

Pevně daná ohnisková vzdálenost, velmi kvalitní optické vlastnosti, výměna objektivu podle konkrétních podmínek.

Transfokátory objektivy s proměnlivou ohniskovou vzdáleností

Proměnlivá ohnisková vzdálenost, mírně zhoršená kvalita oproti objektivu s pevným ohniskem a menší světelnost.

Speciální objektivy; Rybí oko

Ultra široký objektiv umožňující fotografovat scénu v zorném úhlu 180° a více.

Tilt-Shift objektiv

Umožňuje změnu optické osy objektivu

Tilt (náklon) umožňuje naklonit optickou osu a změnu hloubky ostrosti

Shift (posun) umožňuje posunout optickou osu a rovnání svislic, panoramatické fotografie, ...

DĚLENÍ OBJEKTIVŮ PODLE OHNISKOVÉ VZDÁLENOSTI

Širokoúhlé objektivy F = 28–35 mm

Objektivy s ohniskovou vzdáleností menší než je úhlopříčka snímacího senzoru a zorným úhlem větším než 90°. Velký zorný úhel a velká hloubka ostrosti.

Základní objektivy F = 50 (55) mm

Zorný úhel zhruba odpovídající úhlopříčce snímacího senzoru (po přepočtu na formát políčka kinofilmu).

Teleobjektivy

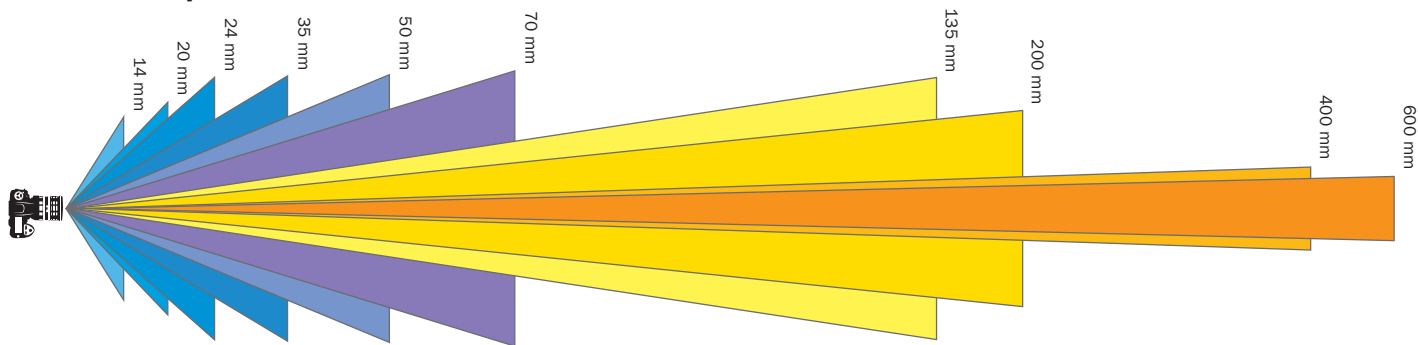
Objektivy s ohniskovou vzdáleností větší, než je úhlopříčka snímacího senzoru a se zorným úhlem menším než 30° (po přepočtu na formát políčka kinofilmu). Možnost fotografování velmi vzdálených objektů.

Objektivy s ohniskovou vzdáleností kolem **80 – 105 mm** jsou **vhodné pro portrétní fotografii**.

Objektivy s ohniskovou vzdáleností kolem **200 mm** především ke **sportovním snímkům** (za tzv. olympijský objektiv byl označován 180 mm objektiv pro kinofilmové přístroje). Menší hloubka ostrosti. Objektivy s velkou ohniskovou vzdáleností částečně potlačují efekt perspektivy.

OHNISKOVÁ VZDÁLENOST

Úhel záběru pro různé ohniskové vzdálenosti

14 mm

20 mm

24 mm

35 mm

50 mm

70 mm

135 mm

200 mm

400 mm

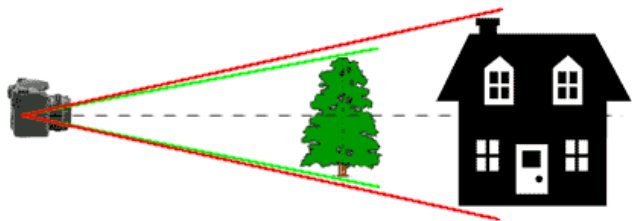
600 mm

Pohled lidským okem

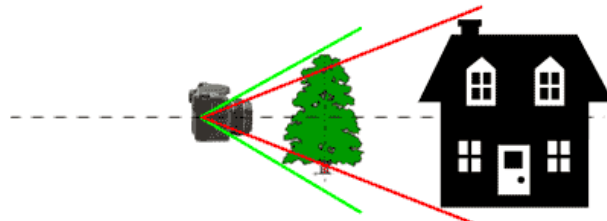
PERSPEKTIVA

Vzájemné prostorové vztahy objektů na fotografii. Nemění se změnou ohniska, ale změnou vzdálenosti protože:

- Velikost vnímáme především na základě úhlové velikosti
- Skoro nezávisle na skutečné velikosti
  - => Přiblížením pomocí zoomu se nedosáhne stejného efektu jako skutečným přiblížením fotografa k objektu
  - => Perspektiva se zdůrazní zvětšením rozdílů úhlových velikostí

Zploštělá perspektiva

Zdůrazněná perspektiva

OSTŘENÍ, DOOSTŘOVÁNÍ

Ostření

- Nalezení správné polohy čoček v objektivu tak, aby předměty ve zvolené vzdálenosti (*rovina zaostření*) byly ostré
- Jedná se o optické zaostření
- DSLR používají tzv. *pasívní ostření*
- Fotoaparát sleduje scénu a hledá maximální kontrast hran
- Je to skutečné ostření TTL, nemá omezení vzdálenosti
- Potřebuje dostatek světla
- Nezaostří na objekt (scénu), která nemá hrany či detaily

Doostřování

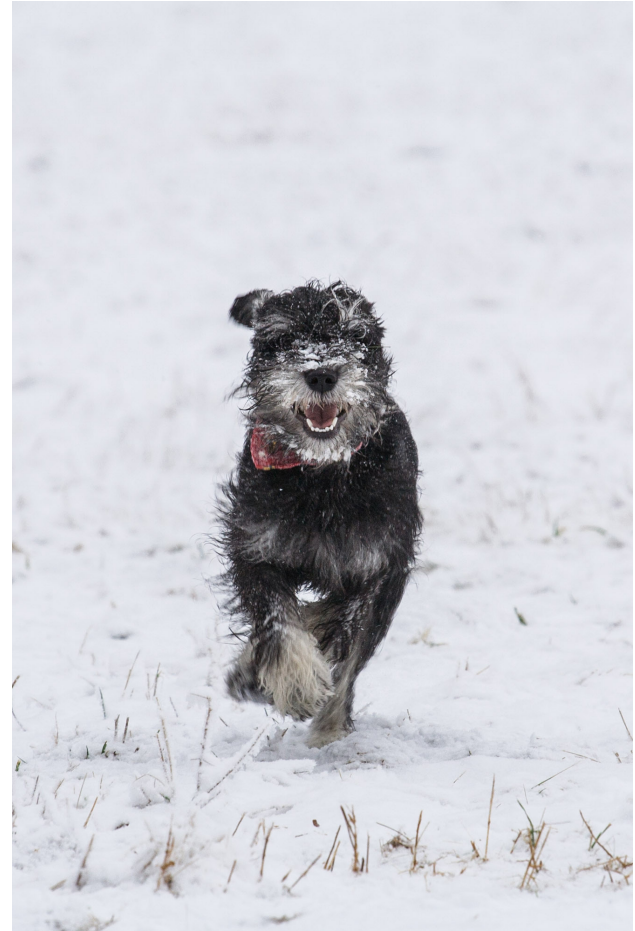
- Matematická úprava hotové fotky na principu zvýraznění hran
- Neostrá fotografie se nestane ostrou, pouze vypadá ostřejší

REŽIMY OSTŘENÍ

Jednorázový	Canon ONE SHOT	Nikon AF-S Single Servo
Kontinuální	AI SERVO	AF-C Continuous
Inteligentní	AI FOCUS	Servo AF-A

KONTINUÁLNÍ OSTŘENÍ

- Fotoaparát doostřuje objekt po celou dobu namáčknutí spouště
- Snaží se udržet pohybující se objekt ostrý
- Stále zaostřuje objekt pokud objekt mění vzdálenost od fotoaparátu
- Nehodí se pro techniku “Zaměř – překomponuj – vyfotografuj” – viz dále

VOLBA OSTŘÍCÍHO BODU (AF BODU)

- DSLR mají více ostřících bodů (obvykle 3-45), každý výrobce používá jiné rozložení
- Ostřící bod je místo hledání hran
- Je možné zvolit jeden nebo i více AF bodů
- Pokud je zvoleno více bodů, fotoaparát hledá takové zaostření, aby jich bylo ostrých co nejvíce
  - Není jisté, zda fotoaparát zaostří na to, co chceme mít ostré
  - Pokud chceme mít jistotu, zvolíme prostřední ostřící bod

ZAMIŘ – PŘEKOMPONUJ – VYFOTOGRAFUJ

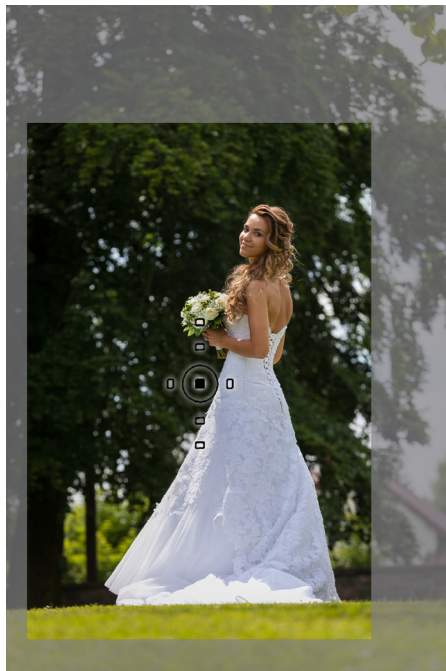
Řešení dilematu mezi místem zaostření a kompozicí snímku:

1. Zamiř – namiřte AF bod do místa zaostření, zmáčkněte spoušť na polovinu (zaostření)
2. Překomponuj – držte spoušť zmáčknutou na polovinu, překomponujte
3. Vyfotografuj – zmáčkněte spoušť :-)

Namiř a namáčkni!

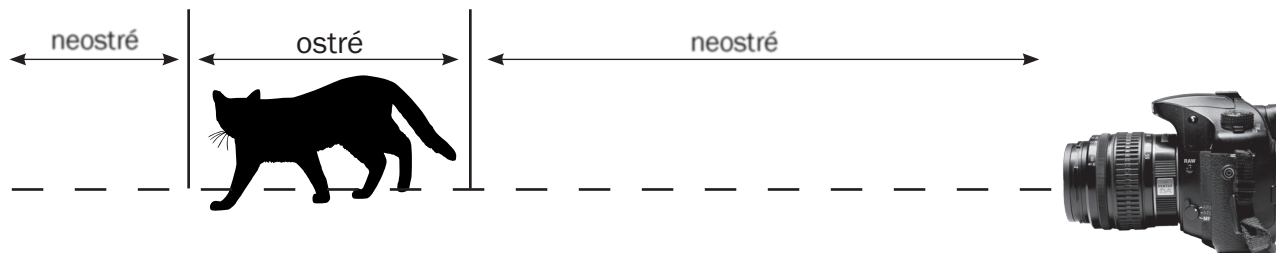
Překomponuj

Domáčkni!

HLOUBKA OSTROSTI

Rozsah vzdáleností, uvnitř kterých se objekty na fotografii jeví lidskému oku ostré

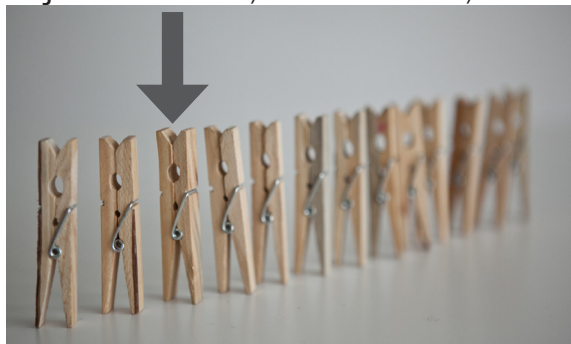

Na čem závisí

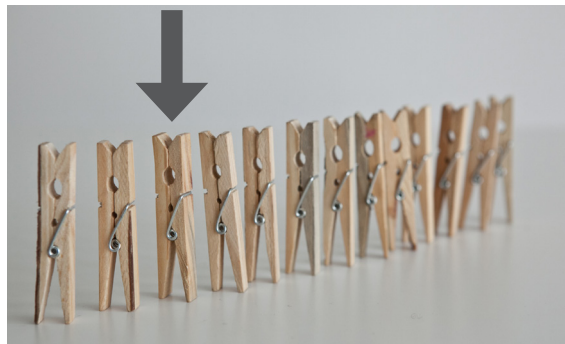
- Čím větší clona, tím větší hloubka ostrosti
- Čím delší ohnisková vzdálenost objektivu, tím menší hloubka ostrosti
- Čím bližší je rovina zaostření rovině čipu/filmu, tím menší je hloubka ostrosti

Hloubka ostrosti v závislosti na cloně a ohnisková vzdálenost

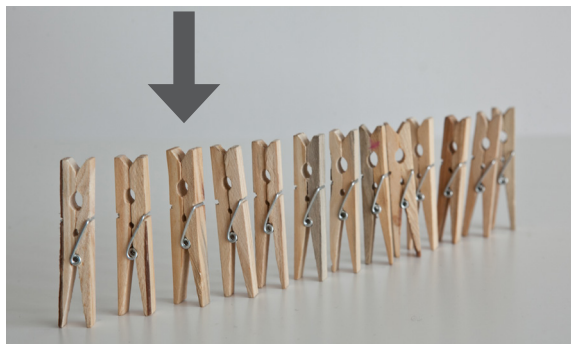
objektiv 70 mm, vzdálenost 0,6 m

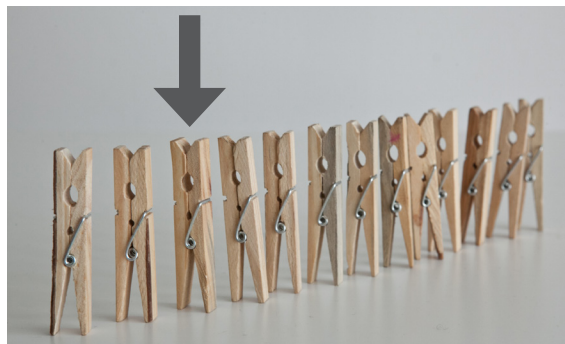
clona 2,8

clona 5,6

clona 9,5

clona 11

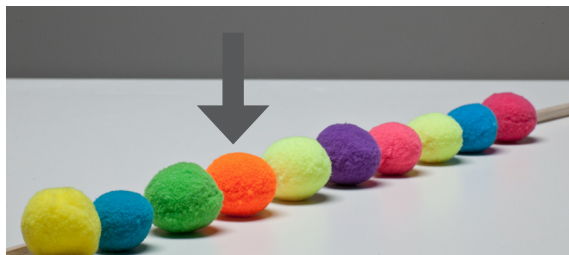
objektiv 155 mm, vzdálenost 1,5 m

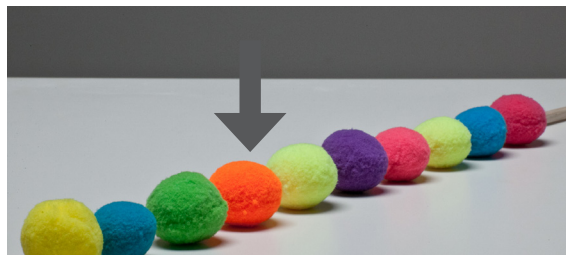
clona 5,6

clona 11

clona 22

clona 38

HYPERFOKÁLNÍ OSTŘENÍ

- Zajistí maximální dosažitelnou hloubku ostrosti za daných podmínek
- Pro danou clonu a ohnisko je dané tabulkou
- Na tuto vzdálenost se zaostří, od poloviny této vzdálenosti až do nekonečna je vše ostré
- HyperFocal Pro, HyperFocal Distance Calculator, DOF calculator

VADY OBJEKTIVŮ

Závoj

- Při zasažení přední čočky objektivu
- Důvod – rozklad paprsků nejčastěji na přední čočce, špína na objektivu...
- Odstranění – sluneční clona, zastínit rukou, ...

Odrazy v objektivu

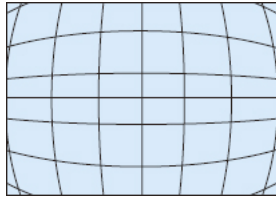
- Odrazy uvnitř objektivu způsobují vznik tzv. duchů
- Odstranění – sluneční clona, zastínit rukou, ...

Vinětace

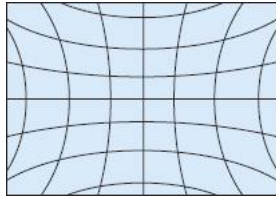
- Ztmavení okrajů (rohů) fotografie vlivem ubývání světla směrem od středu objektivu
- Projevuje se při nízkých clonových číslech
- Při vyšších clonových číslech zcela mizí

Geometrické

- Soudkovitost

- Pincushion

- Ostatní
- Sférická
- Coma
- Astigmatismus
- Chromatická

PŘÍSLUŠENSTVÍ

Mezikroužky, předsádky

Změna roviny zaostření, umožní zaostřit na blízko.

Filtry

- polarizační – odstranění lesků, vhodný zejména v létě
- přechodové – korekce vysokého dynamického rozsahu snímku, zejména u krajinářské fotografie
- efektové

PRAKTICKÉ RADY

Ohnisková vzdálenost a expoziční čas

- Expoziční čas by měl být maximálně dlouhý jako převrácená hodnota ohniskové vzdálenosti v mm, aby nedošlo k neostrosti vlivem rozhýbání obrazu; např. u 200 mm objektivu by neměl být čas delší než $1/200$ s
- Stabilizace obrazu tento čas prodlužuje
- Při delším čase je vhodné použít stativ nebo jinou pevnou oporu

ZÁKLADY EXPONOMETRIE

Co je expozice?

- **Součin intenzity světla a času**
- **Množství světla dopadajícího na čip je v praxi určeno:**
  - Dobou trvání expozice – expoziční čas, rychlost závěrky
  - Clonou – průměr kruhového otvoru ve středu objektivu
- **Třetím faktorem ovlivňujícím výsledný snímek je citlivost senzoru (ISO)**

Osvitové číslo EV

- Každou expozici můžeme označit jedním osvitovým číslem
- Hodnota expozice (EV) je definována jako nulová při času 1 s a cloně f/1.0
- Měří se na záporné logaritmické stupnici o základu dvě – zvýšení o 1 EV tedy odpovídá polovině propuštěného světla
- S jednotkou EV se obvykle pracuje jako s relativní jednotkou
- +1EV = 2× více světla
- -1EV = 2× méně světla

Expoziční čas

Doba, po kterou světlo působí na senzor

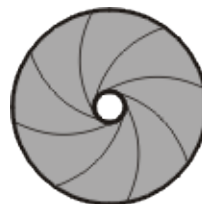
V praxi se používá násobitel 2, tomu odpovídá i základní stupnice expozičních časů (liší se o násobek 2):

... , 8, 4, 2, 1, 1/2, 1/4, 1/8, 1/15, 1/30, 1/60, 1/125, 1/250, 1/500, 1/1000

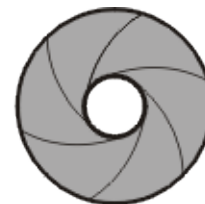
Clona a clonové číslo

- **Clona** – nastavitelný kruhový otvor ve středu objektivu
- Množství světla je úměrné ploše otvoru clony nikoli průměru
- V praxi: dvojnásobek průměru otvoru → čtyřnásobek světla
- => dvojnásobná expozice, zvětšení průměru o odmocninu 2 což je cca **1,4**
- Základní stupnice clonových čísel F:

1.0, 1.4, 2.0, 2.8, 4.0, 5.6, 8, 11, 16, 22, 32, 45
velký otvor *malý otvor*

Clona f16

Clona f8

Clona f4

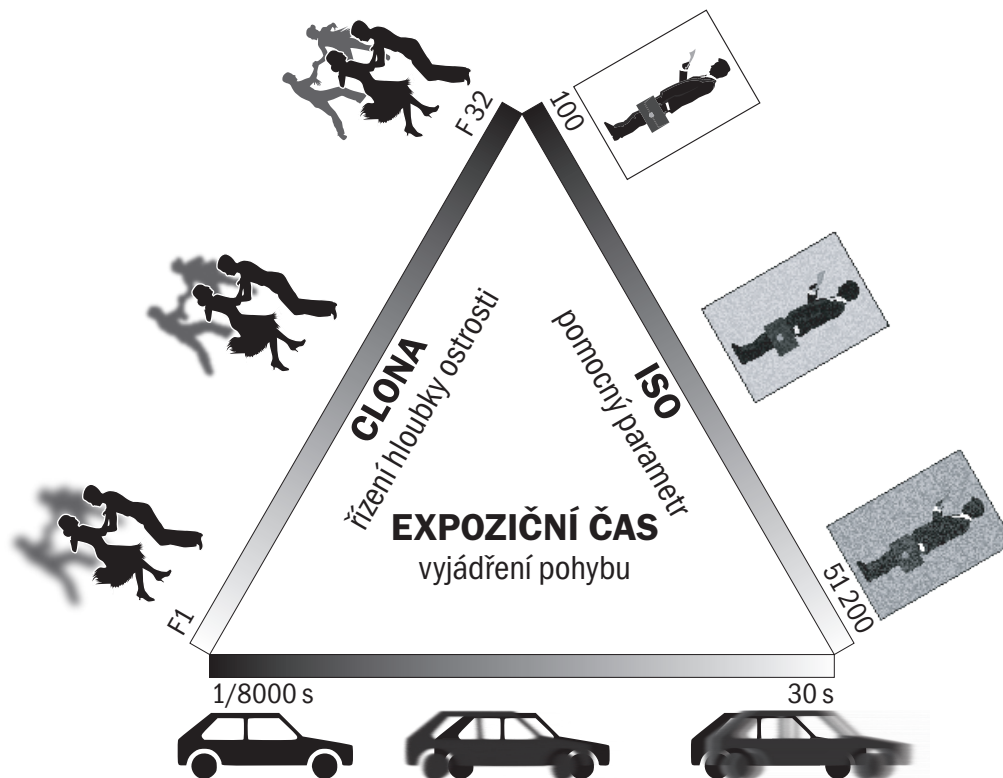
Clona f2.8

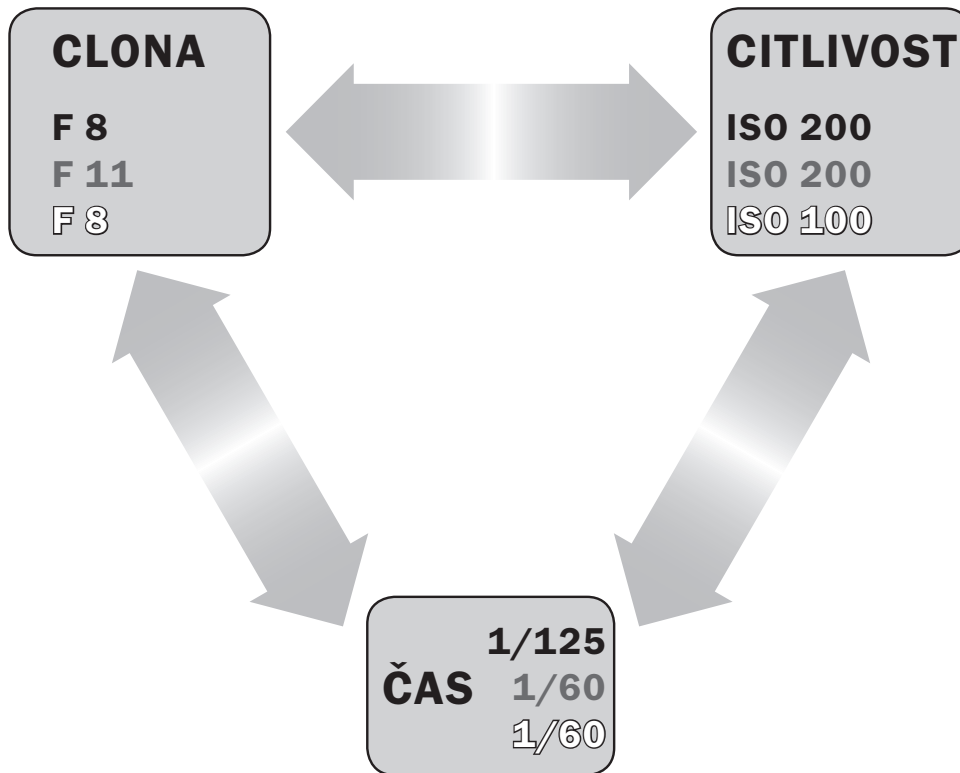
Citlivost

- ISO citlivost udává citlivost senzoru na světlo
- V praxi ovlivňujeme zesílení signálu ze senzoru
- Citlivost se proto standardně udává v ISO jednotkách a hrubě odpovídá citlivosti klasického filmu
- Každá sousední hodnota na ISO stupnici mění citlivost (=>expozici) vždy právě 2×
... 50, 100, 200, 400, 800, 1600, 3200, 6400, ...

Reciprocita času, clony a citlivosti

Zachování expozice

Měření expozice

Úkolem je zjistit a nastavit expoziční hodnoty aby snímek byl:

- Správně exponován
- Odpovídal zamýšlenému výrazu
- Splňoval ostatní technické požadavky (ostrost, šum, hloubka ostrosti)

Automatické měření ve fotoaparátu pracuje většinou dobře, je však mnoho situací, kdy selhává

Dopadající světlo osvětlení

- Poměrně univerzální metoda
- Nezáleží na odrazivosti objektů scény
- Většinou vyřeší omyly měření odraženého světla
- Musíme být u fotografovaného objektu

Odražené světlo jas (odrazivost) objektů

- Možné měřit i na dálku
- Je ovlivněno odrazivostí předmětů ve scéně
=> musíme počítat s nutností kompenzace

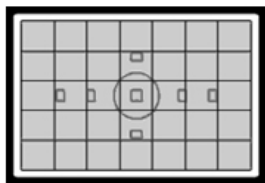

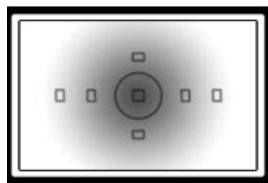
REŽIMY MĚŘENÍ EXPOZICE VE FOTOAPARÁTU

Správně měřená expozice, základ dobrého snímku. Ne vždy to spraví počítač.

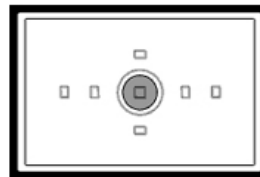
V zásadě známe 3 způsoby měření scény fotoaparátem. Vždy musíme mít na paměti, že měříme světlo odražené od předmětu, ale i krajiny.

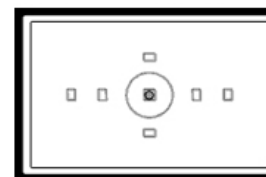
celoplošné/průměrové

se zdůrazněným středem

středové měření

bodové měření

Měření celoplošné se zdůrazněným středem (Center-weighted Average)

Bere do úvahy celou plochu snímku, za nejdůležitější část se považuje střed snímku bez ohledu na zaostřovací bod

Použití: Když chceme řídit expozici podle hlavního objektu, který je jasově blízko středně šedé – typické u portrétů (běžná pleťová barva je velmi blízko střední šedé)

Nespolehlivý: riskantní při reportáži či běžné práci (silně závisí na jasu místa měření expozice)

Měření maticové (Evaluative, Multi-zone, Multi-segment, Matrix)

Scéna je rozdělena do několika zón a porovnávána s databází známých snímků. Do úvahy se většinou bere i aktivní zaostřovací bod.

Použití: V běžné každodenní praxi. Speciální expoziční záměr (západy slunce, noční snímky, ...).

Nespolehlivý:

průměrný jas scény není střední šedá.

snímky v protisvětle, silně kontrastní scény, ...

Měření Středové (Partial)

Vyhodnocuje pouze malou oblast (cca 8 % plochy) ve středu snímku bez ohledu na zaostřovací bod

Použití: Výhradně k naměření jasu (EV hodnoty) konkrétního bodu scény

Nevhodný: pro běžnou práci

Měření expozice Bodové (Spot)

Vyhodnocuje velmi malou oblast (bod, cca 1–3 % plochy) ve středu snímku bez ohledu na zaostřovací bod

Použití: Výhradně k naměření jasu (EV hodnoty) konkrétního bodu scény. Proměření složitých scén

Nevhodný: pro běžnou práci

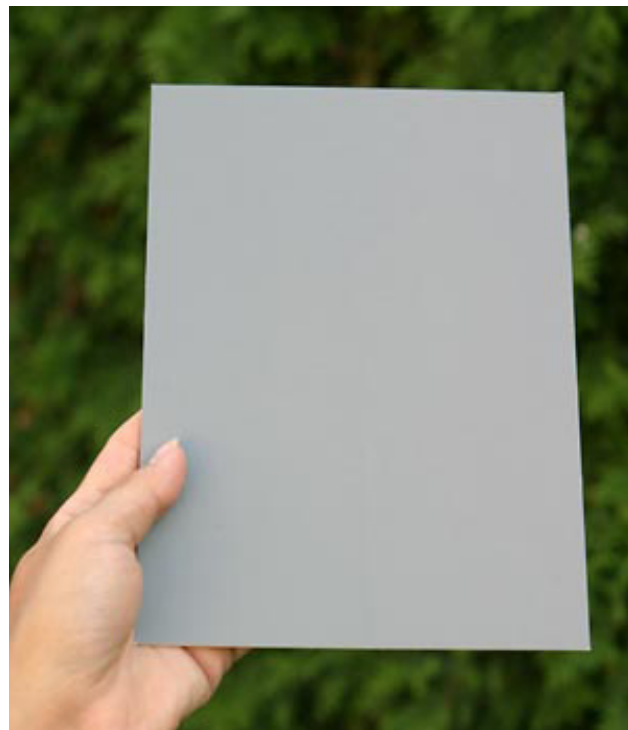
Měření expozice – střední šedá

Střední šedá je definována jako šedá, která odráží 18 % dopadajícího světla. Na tuto hodnotu jsou kalibrovány všechny expozimetry, proto můžeme využít pro správné měření expozice tzv. šedou tabulku

Praktické použití šedé tabulky:

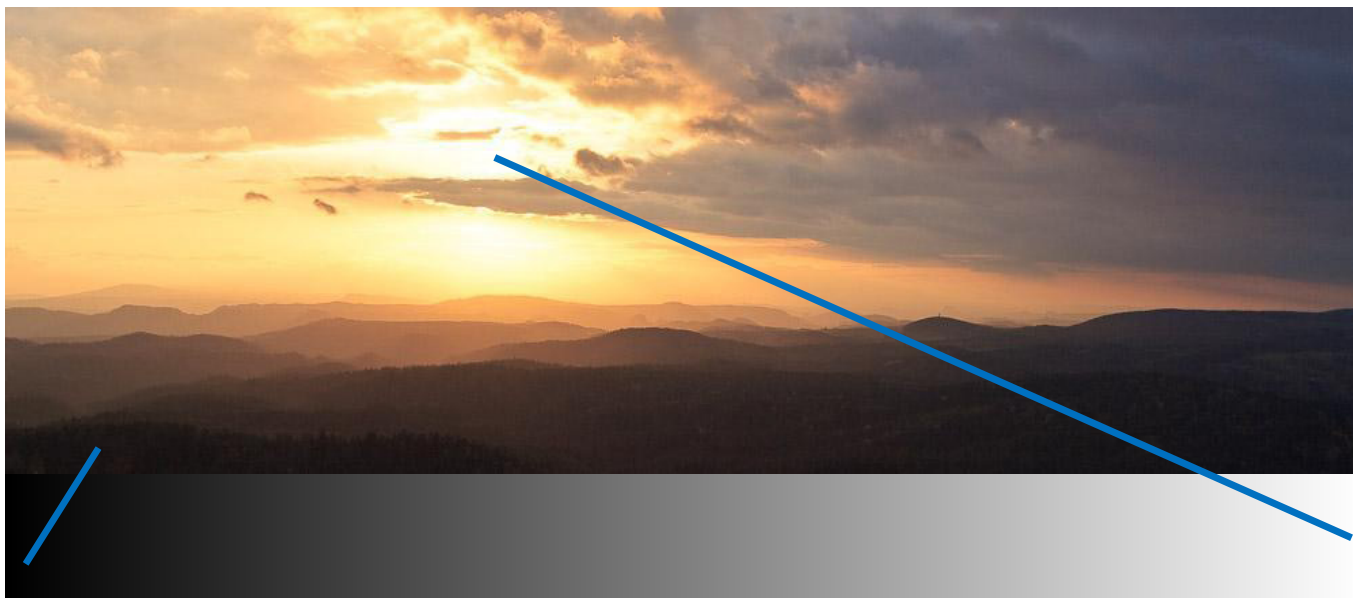
Šedou tabulku umístíme do scény tak, aby se neleskla!

- Bodové měření expozice, měříme expozici ve středu tabulky. Tabulka však musí vyplňovat dostatečnou plochu fotografie
- Nesmíme tabulku stínit!
- Naměřené hodnoty uzamkneme nebo nastavíme do manuálního režimu
- Tabulku odstraníme a exponujeme zjištěnými hodnotami ostrý záběr

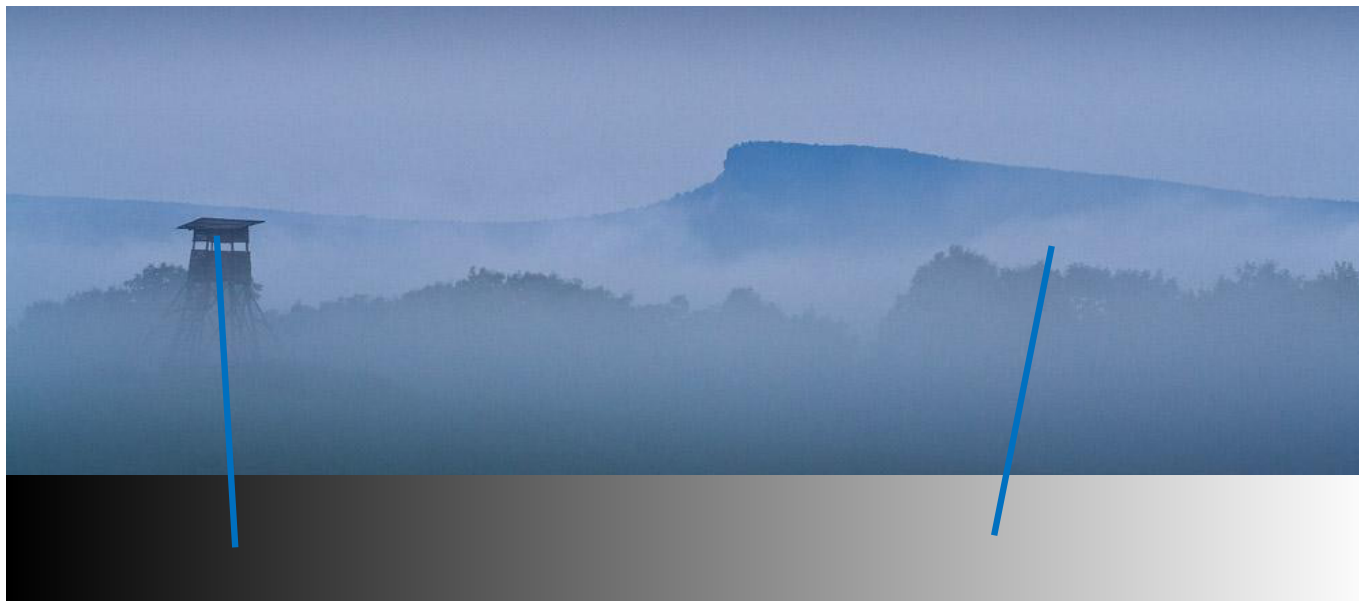
Dynamický rozsah snímku – vysoký

Podíl jasu nejsvětlejšího a nejtmašího bodu

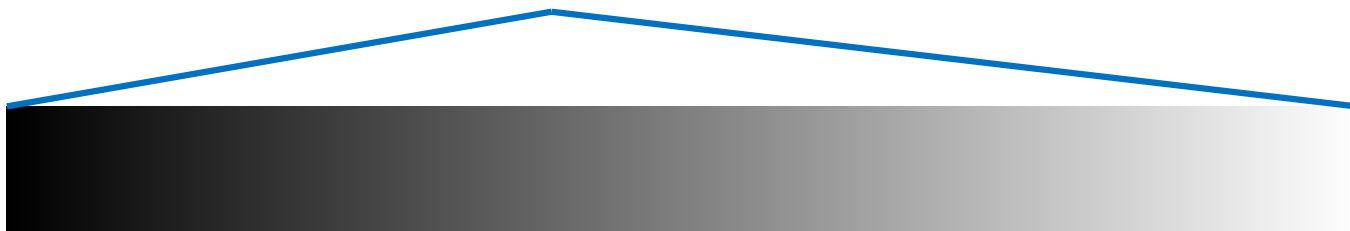
Dynamický rozsah snímku – vysoký nízký

Podíl jasu nejsvětlejšího a nejtmašího bodu

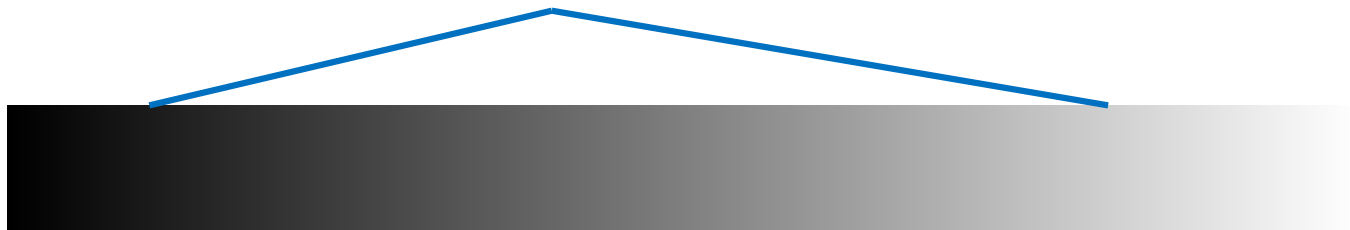

Dynamický rozsah snímku

Lidské oko: 15 EV

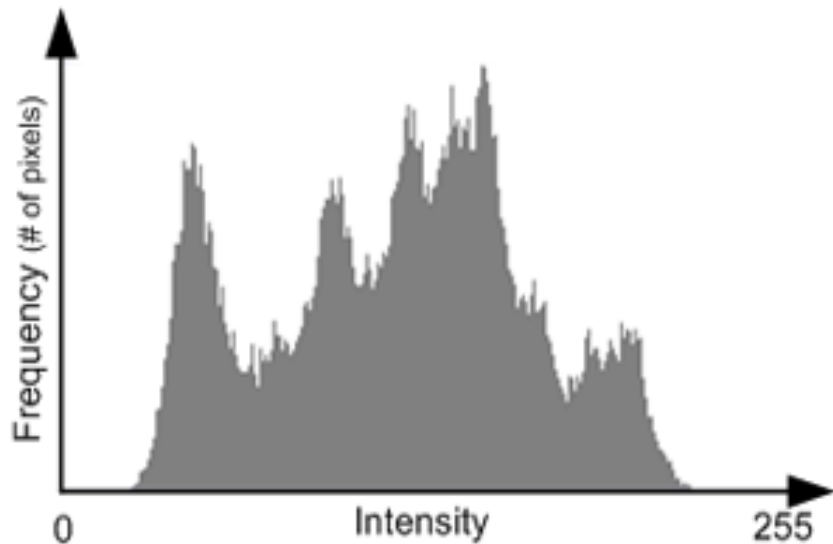
Běžné DSLR: 5–7 EV, profi 9–11 EV

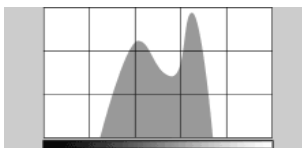

HISTOGRAM

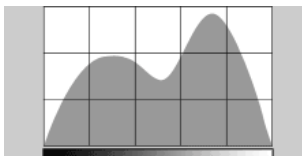
Osa Y – kolik bodů scény s daným jasem je ve scéně obsaženo

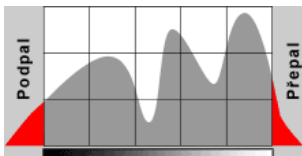
Osa X – dynamický rozsah fotoaparátu od černé (vlevo) až po bílou (vpravo)

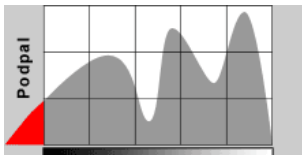
Scéna s malým dynamickým rozsahem, bylo by vhodnější exponovat histogram více k pravému okraji

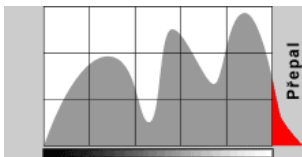
Správný histogram, scéna odpovídá DR fotoaparátu přesně

Správná expozice, dynamický rozsah nestačí, přepaly i podpaly

Správná expozice, dynamický rozsah nestačí, exponováno na světla (kresba ve světlech zachována, podpaly)

Správná expozice, dynamický rozsah nestačí, exponováno na stíny (kresba ve stínech zachována, přepaly)

HISTOGRAM

- Správnost expozice kontrolujte vždy podle histogramu, pouhé zobrazení na displeji není dostatečné
- Zvláště u reportážního fotografování není čas přepínat mezi režimy zobrazení, zapněte náhled obrázku s histogramem
- Je vhodné mít zapnutou indikaci přepalů a podpalů
- Pokud to fotoaparát umí je dobré se řídit i RGB histogramem (indikace přepalu jen některé barvy)

CHYBY FOTOGRAFIÍ – EXPOZICE

Vznikají v důsledku principu fungování vestavěných expozimetrů (kalibrace na střední šedou) => Korekce expozice, expozimetr, ...

Přeexpozice

- Zejména pokud na fotografii převažují tmavé tóny
- Pozor na automatiku, při intenzivním světle se můžeme dostat na limit expozičního času!

Podexpozice

- Na fotografii převládají světlé tóny
- Bílé zdi, slunce v záběru
- Reprodukce z bílého papíru

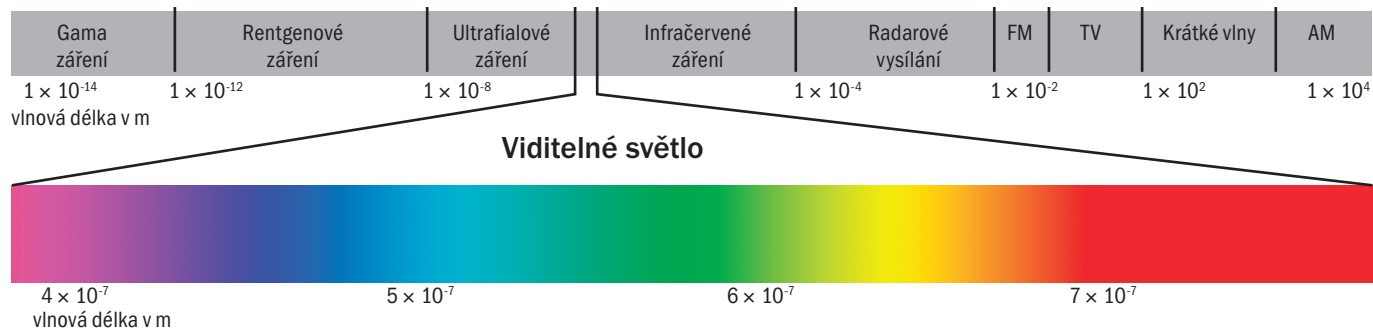
SVĚTLO

Světlo je dobré se naučit pozorovat, rozeznávat, dodává snímku náladu

Elektromagnetické vlnění

- Světlo je elektromagnetické vlnění
- Infračervené
- Viditelné
- Ultrafialové

Světelné spektrum

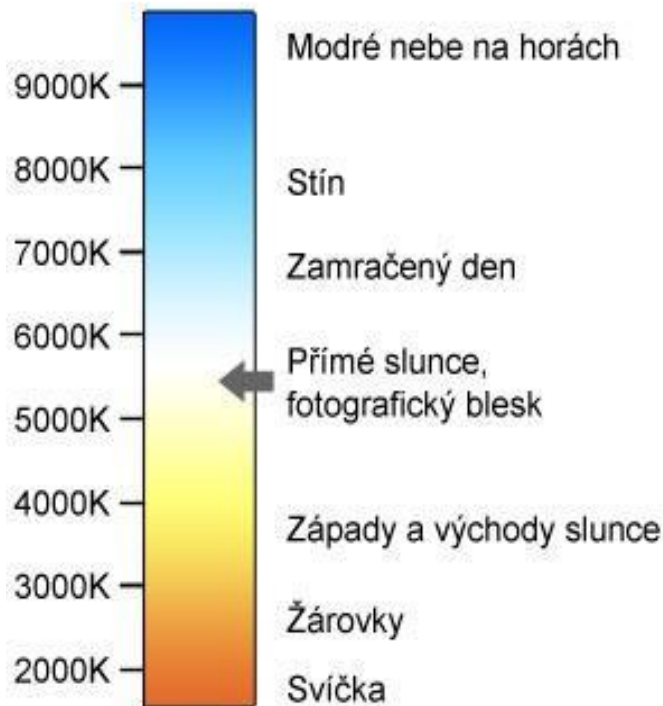
Charakteristika světla

- Barevná teplota (teplota chromatičnosti)
- Směr
- Tvrdost / kontrast
- Intenzita
- Osvícená plocha

Teplota chromatičnosti

- Charakterizuje spektrum bílého světla
- Světlo určité barevné teploty má barvu tepelného záření vydávaného černým tělesem, zahřátým na tuto teplotu
- Barva určitého předmětu je dána vlnovou délkou světla, které odrazí
- Černé předměty – odrážejí minimum světla, většinu pohltí (proto se na slunci více zahřejí)
- Bílé předměty odrážejí skoro celé spektrum => bílá

Toto je dobré mít na paměti, protože světlo fotografované scény může získat barvu i odrazem od předmětů (zdi atd.)

Vyvážení bílé

- Zrak člověka (resp. mozek) dokáže vykompenzovat změny v barevnosti světla
- Fotoaparáty se naopak musí na určitou barvu světla nastavit
- Moderní fotoaparáty dokáží do jisté míry barvu světla kompenzovat, ne však vždy
- Automatické – AWB
- Přednastavené režimy – žárovkové, blesk, fluorescenční
- Korekce při převodu z RAW
- Ručně zadáním teploty chromatičnosti
- Ručně „kalibračním“ snímkem (fotografie nejlépe střední šedé)

Přednastavené režimy:

- ☼ Žárovka, halogen (Tungsten) 3200 K
- ☼ Zářivka (Fluorescent) 4000 K
- ☼ Slunný den (Sunny and daylight) 5200 K
- ☼ Zamračený den 6000 K
- ⚡ Blesk (Flash) 5500–6000 K
- 🏠 Stín (Shade) 7000 K

DATOVÝ FORMÁT FOTOGRAFIÍ

TIFF

- Může být komprimovaný i nekomprimovaný
- Používá bezztrátovou kompresi
- 8/16 bit/kanál
- Ve fotoaparátech se dnes již prakticky nepoužívá

JPEG (JPG)

- Komprimovaný formát
- Malý objem dat
- Používá ztrátovou kompresi
- „Úpravy“ provádí fotoaparát
- Díky kompresi mohou vznikat tzv. artefakty
- Menší prostor pro razantní úpravy
- Úspora času pokud se nemůžete/nechcete zdržovat úpravami
- 8 bit na kanál (R, G, B)

RAW

- Obrazová data tak, jak je zaznamenal senzor
- Bitová hloubka dle použitého senzoru
- Dává největší prostor pro úpravy
- Umožňuje upravit vyvážení bílé
- Obsahuje více dat, lze zachránit i hůře exponované snímky
- Zabírá více místa
- Nutné následné zpracování (převod do některého z obvyklých formátů)
- Ne všechny fotoaparáty jej podporují
- Není standardizován, každý výrobce má svůj formát
- Snaha o standardizaci formátem DNG (Adobe)

CHYBY FOTOGRAFIÍ

Pohybová neostrost, zaostření

Pohybová neostrost – může být záměrná!

- Rozhýbání fotoaparátu
- Kratší expoziční čas
- Zmenšení clony
- Zvýšení ISO

Malá hloubka ostrosti

- Vadí např. u skupinové fotografie,
- Klasické krajinářské fotografie

Neostrý hlavní objekt

- Pozor na volbu ostřicího bodu
- Zaostření a překompozice
- Pozor kam zaostřuje autofokus
- Málo světla pro automatické ostření

Vyvážení bílé

- Složité zejména při osvětlení světelnými zdroji různých barevných teplot
- Ne vždy funguje dobře automatika
- Ruční nastavení z předvoleb
- Nastavení vyvážení ze vzorového snímku